

Aanvullend rapport

deputaten

kerkelijke eenheid GKv

&

commissie contact en

samenspreking met andere kerken

binnenland NGK

**Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Goes 2020 en
Landelijke Vergadering Amersfoort 2019**

9.4 Bilaterale contacten met de PKN

9.4.1 Inleiding

Uit het bovenstaande blijkt al dat de verhouding tot de PKN in het Vijfkerkenoverleg een belangrijke rol speelt. Toch is het nodig ook specifiek stil te staan bij de (bilaterale) verhouding tussen PKN en NGK en tussen PKN en GKv, zeker omdat daar de genomen LV- en GS-besluiten van 2016/2017 een verschillende insteek laten zien. In hun gezamenlijke vergadering van 7 maart 2019 hebben de secties van CCS en DKE over dit onderwerp gesproken, waarbij ze ook aandacht besteedden aan het in de toekomst herenigde GKv-NGK-kerkverband.

De voorgeschiedenis zoals die zich ontrolde in het Vijfkerkenoverleg is al in de paragrafen 9.1 en 9.2 weergegeven. Waar de NGK LV 2016 (10.01, besluit 4) instemde met het aangaan van 'bijzondere betrekkingen' tussen de vijf kerken, nam de GKv-synode van 2017 het besluit (acta art. 64, besluit 1) nader met de PKN kennis te maken en door te spreken. Inmiddels heeft dit gesprek op 18 juni 2019 plaatsgevonden. Vanwege het belang hiervan voor de verder te volgen koers, volgt van het gesprek nu eerst een verslag.

9.4.2 Het gesprek met de PKN

Op 18 juni 2019 voerde een afvaardiging van DKE samen met leden van CCS het langverwachte gesprek met een afvaardiging van de PKN, waaronder bijna alle leden van het PKN-moderamen. Dit gesprek was een opdracht van de GKv-synode van 2017, gegeven in het kader van de besluitvorming over het Vijfkerkenoverleg. De NGK LV 2016 had niet een vergelijkbare opdracht tot gesprek gegeven, maar in het kader van de naderende hereniging van GKv en NGK lag het voor de hand dat ook leden van CCS aan dit gesprek deelnamen. Het vermelden waard is dat het gesprek tussen GKv en PKN voor zover wij kunnen overzien de eerste officiële bilaterale ontmoeting tussen beide kerkgemeenschappen in jaren was of misschien zelfs sinds de Vrijmaking van 1944. (Tussen NGK en PKN is er wel eerder bilateraal overleg geweest.) Dat vraagt om een zorgvuldige weergave en taxatie ervan.

Gesprekspunten

De onderwerpen waarmee DKE het gesprek in ging waren de volgende:

- hoe wij ons tot elkaar hebben te verhouden in bijbels licht, met name als het gaat om het verschil van inzicht rond kerkvisie;
- hoe om te gaan met de geestelijke eenheid die in sommige plaatsen wel herkend wordt, en het gebrek aan geestelijke eenheid in andere plaatsen, waardoor herkenning ontbreekt;
- hoe er gewerkt kan worden aan een basaal vertrouwen en zo mogelijk kerkrechtelijke waarborgen tussen de PKN en de GKv met betrekking tot de overgang van leden en gastleden.

Van de kant van de PKN waren dit de aandachtspunten:

- bijpraten over ontwikkelingen in beide kerken;
- wat betekent het voor onze relatie dat wij alle drie tijdens de laatste Nationale Synode de Verklaring van verbondenheid hebben getekend;
- hoe verhoudt zich dit gesprek/deze ontmoeting tot het Vijfkerkenoverleg;
- kanselruil: hoe is de stand van zaken, hoe staat de GKv hierin.

Het gesprek begon met gebed door de preses van de synode, ds. Saskia van Meggelen – een mooie opening. De PKN was vanzelfsprekend erg geïnteresseerd in de ontwikkeling van de relatie tussen GKv en NGK en ook de relatie tussen onze kerken en de CGK en in mindere mate die met de vGKN. Niet voor niets ontmoeten al deze kerken elkaar in het Vijfkerkenoverleg. Er is naast alle verschil ook een diepe verwantschap tussen deze kerkverbanden. Je merkt in het gesprek de oude banden en dat het bloed kruipt waar het niet gaan kan.

Pluraliteit

Belangrijk gesprekspunt was hoe de PKN omgaat met verschillen in eigen kring en hoe wij vanuit de GKv daartegenaan kijken. Wij constateren vrijzinnigheid binnen de PKN. De PKN spreekt liever over

zichzelf als een 'pluriforme kerk' dan over een 'plurale kerk'. De algemeen secretaris dr. René de Reuver legde uit hoe de PKN dit verstaat en beleeft: er is eenheid in geloof, en die eenheid is divers van aard. Wil je weten waar de PKN voor staat, lees dan de preambule van de kerkorde. Wat daar beleden wordt, is onze diepe overtuiging. Maar inderdaad, we horen binnen de PKN ook de tegenstem. En ook die willen we goed beluisteren, om tot aanvaarding van het heilgeheim te komen. Dat luisteren naar elkaar is nu eens een vreugde, dan weer een oorzaak van pijn. We willen de tegenstem niet kwijt, maar dit is wel een gedurige uitdaging en soms worsteling.

Hun vraagstelling naar ons toe (GKv/NGK) was vervolgens: hoe gaan jullie hiermee om? Kennen jullie dit? Nee, was ons antwoord, wij kennen de vrijzinnigheid als zodanig niet. Wel zien wij intern steeds meer accentverschillen, toenemende pluraliteit. We leren hiermee om te gaan. We willen graag aanspreekbaar blijven op het Woord van God en de gereformeerde belijdenis. Maar een beroep op deze instanties is niet langer onmiddellijk beslissend; steeds vaker hoor je in het gesprek over een belijdenistekst of Bijbels gebod de vraag: ja maar wat zegt God daar precies?

Soms lijkt de PKN jaloers te zijn op de eenduidigheid van geloof en belijden binnen GKv en NGK en er naar te hunkeren, maar dan weer klinkt in onze richting het lichte verwijt: jullie maken je misschien wel te gemakkelijk af van dat andere denken, zijn jullie er niet te snel klaar mee? De PKN wil graag in de breedte kerk zijn; men zal daar niet gauw zeggen: ik heb jou niet nodig. In dit verband spreken we ook over de ondertekening van de Verklaring van verbondenheid op de Nationale Synode van 29 mei. Ons wordt gevraagd: wat betekent het dat jullie de uitspraken in die Verklaring – ook over het omgaan met soms grote verschillen – voor jullie rekening hebben genomen? Ons antwoord was: ja, we staan voor onze handtekeningen. Verschillen verbloemen we daarmee niet, maar we willen niet aan elkaar voorbij kijken, elkaar negeren, als schepen die elkaar in de nacht passeren. We willen niet achter de Verklaring terug, ook niet in dit gesprek met de PKN.

Antwoord op de eerste twee vragen

Het bovenstaande is in zekere zin een antwoord op de eerste twee vragen die de synode van 2017 meegaf aan DKE: hoe verhouden wij ons tot elkaar in bijbels licht, met name als het gaat om het verschil van inzicht rond kerkvisie; en hoe gaan we om met de geestelijke eenheid die in sommige plaatsen wel herkend wordt, en het gebrek aan geestelijke eenheid in andere plaatsen, waardoor herkenning ontbreekt?

Het antwoord – maar nu iets anders geformuleerd: ja, er zijn verschillen in kerkvisie, en dan met name over de hantering van de overeengekomen belijdenis en de kracht van Gods Woord. De PKN weert officieel wat het belijden weerspreekt, maar zal een afwijking of dwaling niet snel de deur wijzen. Zo makkelijk kom je er niet vanaf, je moet er mee 'dealen', zegt ze. En zeker, er zijn plaatselijk verschillen tussen Protestantse gemeenten. In sommige gemeenten zul je vervreemding ervaren, in andere blijde herkenning en gezamenlijke geloofsvreugde.

Het is goed op dit punt de gronden in herinnering te roepen die onze synode van 2017 aanvoerde om in gesprek te gaan met de PKN. In grond 1 lezen we de verzuchting: "Er is helaas op dit moment onvoldoende basis om deze erkenning [nl. te vertrouwen dat de ambtsdienst gebeurt in gehoorzame binding aan de leer van de Schrift] richting de PKN als geheel uit te spreken" en dat "er met de gehele PKN een hartelijke confessionele verbondenheid ontbreekt". Maar grond 3 geeft er blijk van dat we beseffen dat er binnen de PKN gemeenten zijn "die zich gebonden hebben aan dezelfde bijbelse en confessionele grondslagen als de GKv". En grond 4 spreekt vrijmoedig over "het verlangen van de vijf betrokken kerken om serieus werk te maken van kerkelijke eenheid waar dat mogelijk is".

Kanselruil

Onze derde vraag ging een stap verder: hoe kunnen we werken aan een basaal vertrouwen en zo mogelijk kerkrechtelijke waarborgen tussen de PKN en de GKv met betrekking tot de overgang van leden en gastleden? In de woorden 'overgang van leden en gastleden' herkennen we de thema's uit het voormalige voorstel over de bijzondere betrekkingen tussen PKN en de verwante kerken in het Vijfkerkenoverleg. De vraagstelling suggereert: het moet toch mogelijk zijn om met elkaar iets af te

spreken? En dat suggereert weer: er kan plaatselijk een verwantschap met de PKN zijn waar je niet omheen kunt, waar je wat mee moet.

In onze vraagstelling ontbreekt het woord kanselruil. In het Vijfkerkenoverleg is dit woord echter meerdere malen wel gevallen. En in het onderhavige gesprek heeft de PKN-delegatie het zelf geagendeerd: kanselruil: hoe is de stand van zaken, hoe staat de GKv hierin?

In het gesprek hierover stak de PKN niet onder stoelen of banken dat men ernaar verlangt om samen de sacramenten te vieren en het Woord over en weer te horen en te brengen. Maar de PKN begrijpt ook heel goed dat dit bij ons echt niet zomaar gaat. Ja, plaatselijk hier en daar wel – en dat gebeurt ook al op een aantal plekken in ons land. Maar graag wil de PKN van onze kant een uitspraak horen dat we daartoe bereidheid zijn. Van hun kant is die bereidheid en dat verlangen er in ieder geval. En dan heeft het de grote voorkeur van de PKN dat er niet een ‘partiële kanselruil’ komt, een uitwisseling met een beperkte, geselecteerde groep van voorgangers – zoals vastligt in de besluitvorming van de CGK. Dat voelt exclusief.

Natuurlijk, vervolgens zal het zo zijn dat in de praktijk zeker niet elke PKN-voorganger welkom zal zijn op elke kansel in een GKv. De PKN snapt dat. Binnen de PKN is dat evengoed het geval. Je hebt je eigen identiteit, je eigen gevoel van veiligheid en besef van verantwoordelijkheid voor de kudde, de gemeente.

De PKN benadrukt: laten de kerken elkaar erkennen; doe een generieke uitspraak; daardoor zal er ruimte ontstaan die lokaal kan worden benut en ingevuld. In de plaatselijke context kent men elkaar, weet je wat voor vlees je in de kuip hebt.

Antwoord op de derde vraag

We kunnen zo komen tot een antwoord op de derde vraag, waarbij (gast)lidmaatschap aangevuld wordt met kanselruil. Ons antwoord is dan: met de PKN voelen we verwantschap in de liefde voor Gods Woord en de waardering voor de gereformeerde belijdenis. We horen tot dezelfde bloedgroep, en als ons bloed nog niet kan gaan en vrijuit kan stromen, het kruipt wel. Laten we met elkaar uitspreken dat we willen toegroeien naar het openstellen van kansels en (gast)lidmaatschap, waarbij de inhoud van dat (gast)lidmaatschap nog wel nader bestudeerd moet worden. En ook de eventuele kanselruil vraagt nog doordenking, met name om een verschil in beleid tussen GKv en NGK op te lossen. Daarover zo meteen meer.

Dit smaakt naar meer

We zeggen met overtuiging: dit gesprek smaakt naar meer. Het is goed om met elkaar in gesprek te blijven en het niet bij één ontmoeting te laten, dat in ieder geval. Het gesprek is nog maar pas begonnen. Kerkelijke gesprekken vragen om ruimte in de tijd en in het hart. Maar er is meer. Er was herkenning en waardering onderling. We spraken dezelfde taal en verstonden elkaars vreugden en lasten. Laat wat ons drijft de liefde van Christus zijn (2 Korintiërs 5:14). We herinneren opnieuw aan de woorden, gebezigd in de gronden onder het synodebesluit uit 2017: de betrokken kerken verlangen ernaar “om serieus werk te maken van kerkelijke eenheid waar dat mogelijk is”. Het is niet moeilijk om kritische dingen te zeggen over de PKN als geheel en over sommige delen ervan. Maar laten we niet te grote dingen zeggen. De PKN van nu is niet de ‘synodale kerk’ van lang geleden – nog afgezien van de vraag of en in hoeverre ons aloude beeld van ‘de synodalen’ met de werkelijkheid van destijds in overeenstemming was. Nu wij en zij de Verklaring van verbondenheid van de Nationale Synode hebben ondertekend, hebben we een verplichting naar en een verantwoordelijkheid voor elkaar. Wij komen voort uit dezelfde bron, hebben dezelfde wortels. We kunnen niet meer doen alsof de ander er niet is. De PKN zal een belangrijke en duurzame gesprekspartner voor ons zijn.

9.4.3 Hoe gaan GKv en NGK gezamenlijk verder?

De kern van de 'overeenkomst bijzondere betrekkingen' die de PKN in het Vijfkerkenoverleg inbracht, betrof deze drie punten:

- voortaan elkaars leden te aanvaarden;
- elkaars leden als gastlid te aanvaarden en
- onderling elkaars kansels open te stellen met inachtneming van de eigen kerkorde.

Lidmaatschap en gastlidmaatschap

De NGK stemden in hun LV 2016 (10.01, besluit 4) in met elk van de drie bovengenoemde zaken. Echter, noch de NGK, noch de GKv kennen een kerkordelijk omschreven of landelijk geregelde vorm van gastlidmaatschap. Wel kennen beide een grote mate van plaatselijke vrijheid en openheid in het ontvangen van leden en 'gastleden' uit andere kerkgenootschappen zoals de PKN. (In de GKv zijn aspecten hiervan bijvoorbeeld gereguleerd in E69.2, *Generale Regeling voor plaatselijk contact en samenwerking zonder landelijke overeenstemming*.) Inmiddels is het definiëren en regelen van (gast)lidmaatschap toebedeeld aan de Werkgroep Toekomstige Kerkorde, die rechtstreeks aan de Regiegroep rapporteert. Daarmee wordt uitvoering gegeven aan besluit 3 van de LV 2016 met betrekking tot de PKN. Op die manier is dit onderwerp ook ingebed in het herenigingsproces van GKv en NGK, in welk verband het dan ook nader aan de orde komt.

Wellicht ten overvloede merken we op dat aanvaarding van elkaars leden tussen GKv, NGK, CGK en vGKN al elders is geregeld of in voorstellen aan de LV 2019/GS 2020 wordt geregeld.

Openstelling van kansels

De term 'kanselruil' wordt veelal gebezigd in een context van kerken die elkaar (h)erkennen als confessioneel, als van Christus. In een landelijk overeengekomen kader ruilen predikanten dan plaatselijk van kansel met een zekere wederkerigheid en regelmaat. In de huidige relatie tot de PKN gaat het echter meer om een plaatselijke kerkenraad die zijn kansel, veelal incidenteel, openstelt voor een voorganger uit een andere denominatie. Deze raad kan dat om een verscheidenheid aan redenen doen, zoals kennismaking met een andere gemeente; de goede naam of bijzondere kennis van de spreker past bij het doel van de dienst; variatie in verkondiging; men kent elkaar van andere (gezamenlijke) activiteiten, etc. Of het nu om kanselruil of om openstelling van een kansel gaat, het blijft de taak van de kerkenraad om de gemeente "te beschermen tegen dwaalleer", om te waarborgen dat woordverkondiging en sacramentsbediening tot eer van God en heil van de gemeente dienen. Een afspraak voor of regeling van openstelling van een kansel zal hier het kader voor moeten aanreiken.

De LV 2016 van de NGK stemde in met het voorstel tot openstelling van kansels over en weer met de PKN zoals beschreven in de 'overeenkomst bijzondere betrekkingen'. Hoewel deze er als multilaterale overeenkomst niet kwam, is dit LV besluit wel bepalend voor de positie van de NGK in dit verband. Het LV-besluit draagt op, bij het uitnodigen van predikanten uit andere kerkverbanden, tot het horen van de gemeente en het op de hoogte stellen van de kerken in de regio in het kader van art. 37.2 AKS, *Regionale hulp en bijstand-op elkaar acht geven*. Zowel het één als het ander is een invulling van de eis van bescherming van de gemeente.

De GKv-synode 2017 gaf opdracht tot het in paragraaf 9.4.2 beschreven gesprek met de PKN-delegatie (acta art. 64, besluit 1). Ook gaf die synode opdracht tot het voorstellen van een regeling voor openstelling van kansels zoals die in de CGK functioneert met betrekking tot de PKN (acta art. 64, besluit 2). Uit het gesprek met de PKN volgden enkele relevante conclusies:

- Er is een wederzijds verlangen tot nauwere banden, waaronder de openstelling van kansels.
- De PKN ervaart de specifieke CGK-regeling (KO 2011, bijlage 8A) als te globaal selectief, hoewel men wel degelijk inziet dat niet iedere PKN-predikant op iedere NGK- of GKv-kansel zal voorgaan.
- Ook als een landelijk kader wordt overeengekomen, ligt het primaat bij de plaatselijke kerken.

Gezien het bovenstaande stellen DKE en CCS voor een besluit te nemen over openstelling van kansels in relatie tot de PKN dat:

- voortbouwt op het besluit van de LV 2016 (10.01, besluit 4) van de NGK en de genoemde CGK-regeling (KO bijlage 8A) over PKN-predikanten;
- strookt met GKv-regeling E69.2, *Generale Regeling voor plaatselijk contact en samenwerking zonder landelijke overeenstemming*, en met NGK AKS art. 37.2, *Regionale hulp en bijstand-op elkaar acht geven*;
- zoveel mogelijk recht doet aan de visie van de PKN op deze openstelling;
- passend is voor het plaatselijke en veelal incidentele karakter van de openstelling.

In de opzet die we voorstellen in paragraaf 9.5 kiezen we ervoor om niet expliciet GKv-regeling E69.2 van toepassing te verklaren. Die betreft namelijk vooral samenwerking tussen plaatselijke kerken en niet zozeer het incidenteel voorgaan van individuele predikanten in een gemeente die tot een ander kerkgenootschap behoort. Als alternatief zou eventueel regeling E69.2 in de GKv kunnen worden verbreed om ook de hier besproken situatie van openstelling te beschrijven.

Besluit 4 in paragraaf 9.5 behelst zo de mogelijkheid voor een plaatselijke kerkenraad om incidenteel een voorganger uit te nodigen uit een andere denominatie, in dit geval de PKN. De kerkenraad maakt daarbij de noodzakelijke afspraken met deze voorganger. Over zo'n uitnodiging:

- a. wordt met de gemeente gesproken met het oog op haar instemming en
- b. worden de kerken in de regio/classis geïnformeerd.

Voor wat betreft punt b. gebeurt dat in de NGK in het kader van art. 37.2 AKS. In de GKv strookt het met de benadering van de genoemde generale regeling E69.2, art. 2, 3 en 4. Verder zal een GKv- of NGK-predikant het aan zijn/haar kerkenraad melden als hij/zij op uitnodiging van een PKN-kerkenraad in een PKN-gemeente voorgaat. Op deze manier kan de kerkenraad daar met de predikant over spreken als hij dat nodig vindt.

Ten slotte: CCS was eerder van plan de plaatselijke NGK te dienen met een toelichting op de procedure die gevolgd moet worden bij de uitvoering van het besluit van de LV 2016. Het lijkt nu echter beter, met het oog op de toekomstige hereniging van GKv en NGK, om de besluitvorming op de komende LV 2019/GS 2020 af te wachten en dan een daarop gebaseerde handreiking aan de kerken te doen.

Wellicht ten overvloede merken we nog op dat openstelling van kansels tussen GKv, NGK, CGK en vGKN al elders is geregeld of in voorstellen aan de LV 2019/GS 2020 wordt geregeld.

9.5 Voorstel besluiten

Besluit 1:

Besluit 2:

Besluit 3:

deputaten/commissie de volgende opdrachten te geven:

1. het gesprek met de PKN voort te zetten, en daarbij transparant te zijn naar de andere deelnemers aan het Vijfkerkenoverleg;
2. in dat gesprek door te spreken over de overeenkomsten en verschillen in kerkvisie en over wat we als protestantse kerken van elkaar kunnen leren en voor elkaar kunnen betekenen;
3. in dat gesprek ook door te spreken over de onderwerpen kanselruil en vormen van (gast)lidmaatschap, en de daarover ter synode/LV genomen besluiten.

Gronden:

1. Het deputatenrapport maakt herkenbaar dat de PKN een verwant kerkverband is dat aanspreekbaar wil zijn op zijn gereformeerde wortels, waarbij er vragen te stellen zijn bij de manier waarop die verworteling wel en niet zichtbaar is en hoe die bewaakt en gevoed wordt.
2. Het gevoerde gesprek met de PKN raakt een snaar van herkenning en verlangen.
3. De gezamenlijke ondertekening van de Verklaring van verbondenheid tijdens de Nationale Synode van 29 mei 2019 schept verplichtingen en verantwoordelijkheden naar elkaar toe, waarvoor we niet weg willen en mogen lopen.

Besluit 4:

1. Een kerkenraad kan een predikant uit de PKN uitnodigen voor te gaan in de eredienst. Deze voorganger is gebonden aan de leer van de Bijbel zoals beleden in de gereformeerde belijdenissen.
De kerkenraad zal:
 - a. vooraf de gemeente informeren met het oog op haar instemming
 - b. en ook de kerken in de classis/regio hiervan op de hoogte stellen.In de GKv wordt dit besluit uitgevoerd naar analogie van Generale Regeling E69.2 voor plaatselijk contact en samenwerking zonder landelijke overeenstemming, art. 2, 3 en 4. In de NGK wordt besluit b. uitgevoerd in het kader van art. 37.2 AKS met betrekking tot het op elkaar acht geven in regionaal verband.
2. Predikanten zijn gerechtigd op verzoek voor te gaan in een PKN-gemeente na daarvan mededeling te hebben gedaan aan hun kerkenraad.

Gronden:

1. Het Vijfkerkenoverleg, gevolgd door de ontmoeting tussen GKv (met NGK) en PKN-delegaties op 18 juni 2019, deed het besef groeien dat nauwere banden met de PKN mogelijk en wenselijk zijn en in plaatselijke situaties kunnen worden uitgewerkt. Hoewel er geen multilaterale 'overeenkomst bijzondere betrekkingen' tussen de vijf kerken werd gesloten, bleken elementen daaruit vruchtbaar te kunnen worden vormgegeven.
2. In het besef dat de PKN een 'plurale kerk' is, is een globale overeenkomst zonder enige drempel met betrekking tot openstelling van kansels niet passend. Wel kan op vele plaatsen uitdrukking worden gegeven aan de gevonden eenheid in Christus met gemeentes en voorgangers die, evenals de GKv en NGK, zich gebonden hebben aan bijbelse en confessionele grondslagen.
3. Kerkenraden hebben de taak te waarborgen dat woordverkondiging en sacramentsbediening tot eer van God en heil van de gemeente dienen en de gemeente te beschermen tegen dwaalleer.
4. Hoewel het een GKv-/NGK-predikant vrij staat op verzoek voor te gaan in een PKN-gemeente is het verstandig als de predikant zijn/haar kerkenraad daarvan vooraf op de hoogte stelt, zodat deze daar zo nodig met de predikant over kan spreken.

Namens de commissie voor contact en samenspreking met andere kerken binnenland NGK

S. Huizinga, voorzitter
ds. H.J. Zuidhof, secretaris

Namens deputaten kerkelijke eenheid GKv

ds. T. Dijkema, voorzitter
ds. J. Luiten, secretaris

Oktober 2019